

Stuart Hall en de kracht van populaire cultuur om machtsstructuren te bevragen

Marcel Lubbers
Universiteit Utrecht
m.lubbers@uu.nl

Om eerlijk te zijn, begon ik met de studie sociologie omdat ik oorspronkelijk communicatiewetenschap wilde studeren. Destijds was communicatiewetenschap echter een bovenbouwstudie, waarvoor ik eerst een propedeuse sociologie of psychologie moest halen. Maar omdat sociologie zo goed beviel en omdat communicatiewetenschap me juist wat tegenviel, besloot ik beide te studeren. In de cursus ‘Subculturen’ als onderdeel van communicatiewetenschap raakte ik onder de indruk van het werk van Stuart Hall, met name zijn boek *Resistance through Rituals* (1976). Hoewel de thematiek net zo goed in het curriculum van sociologie had gepast, werd het boek destijds waarschijnlijk niet gekozen vanwege het ontbreken van kwantitatief empirisch onderzoek.

Stuart Hall, geboren in Jamaica en verhuisd naar Groot-Brittannië in 1951, was een van de pioniers van de Cultural Studies in Birmingham. Hij leidde daar het CCCS (Centre for Contemporary Cultural Studies; zou het een knipoog naar het communistische CCCP (SovjetUnie) zijn geweest, vraag ik me af, gezien ook de marxistische grondslag van het centrum) en richtte zich op de rol van massamedia in het samenleven, wat verklaart waarom zijn werk veel aandacht kreeg binnen de communicatiewetenschap.

Wat mij vooral aansprak in het werk van Hall, en wat me is bijgebleven, was zijn aandacht voor de omgeving, met name de rol van (de interpretatie van) de geschiedenis bij het begrijpen van veranderde (machts-)posities van groepen en individuen. Hij benadrukte het belang van zowel gedeelde ervaringen en interpretaties als de verschillen, het onderscheid binnen gebruikte overkoepelende begrippen. Voor Hall was de verbinding die mensen voelen met bepaalde groepen het centrale punt in zijn werk, wat hij “identiteiten” noemde. Hij bestudeerde dit in de ontwikkeling van subculturen, waarbij hij benadrukte dat identiteiten en subculturen dynamisch zijn en dus continue veranderen.

Halls onderzoek naar subculturen richtte zich op groepen in de samenleving die zich verzetten tegen de bestaande orde. Deze groepen stelden de heersende normen en waarden ter discussie en gaven er op alternatieve wijze betekenis aan. Ze ontwikkelden ook nieuwe symbolen om hun alternatieve visie op de bestaande orde uit te drukken. Hall betoogde dat machtige groepen in de samenleving hun eigen dominante culturele normen en waarden opleggen, wat resulteert in de vorming van “hegemonische identiteiten”. Subculturen werden gezien als tegenreacties op deze dominante hegemonie.

Als student vroeg ik me af in hoeverre dit verschilde van de meer functionalistische theorie, waarin groepen en hun normen en waarden ook een belangrijke rol spelen. Waar de functionalistische theorie normen en waarden essentieel ziet voor het behoud van sociale orde, richtte Hall zich juist op groepen die zich verzetten tegen de dominante orde. Hij meende dat sociale verandering voortkomt uit conflict en verzet tegen de heersende orde. Dit vond ik bijzonder interessant. Nu, dertig jaar later, toen ik het boek opnieuw opensloeg, zag ik veel onderstreepte passages. Ik besefte ook dat soms veel woorden nodig zijn om tot de kern van het betoog te komen. Ik vind dat de structuur van de bijdragen in dit geredigeerde werk (aangezien het een boek is met bijdragen van verschillende auteurs, iets wat ik ook niet meer scherp voor ogen had) niet altijd even geslaagd is, maar de onderwerpen zijn alleen maar prominenter geworden op de maatschappelijke en wetenschappelijke agenda.

In het werk dat ik destijds van Stuart Hall las, ging het voornamelijk over subculturen uit de jaren 60, zoals de nozems en de hippies. Later las ik ook over het belang van bestaande machtsstructuren, de rol van geschiedenis en de vorming van identiteiten, zoals een ‘zwarte’ identiteit en een ‘homo’ identiteit (Hall, 1990; 1993). Hall waarschuwde voor het te gemakkelijk toepassen van een overkoepelende identiteit, terwijl deze mogelijk niet door iedereen wordt ervaren. Hij stelde dat de connotatie van wat een bepaalde identiteit omvat door de rol van de geschiedenis en veranderende machtsrelaties telkens verandert. Als voorbeeld gaf hij in de jaren negentig dat een zwarte identiteit en een Britse identiteit samen kunnen gaan, waar dat voorheen niet het geval was. ‘Zwart’ was louter een ‘anders-zijn’, een niet-Brits zijn. Maar in een postkoloniale realiteit, kunnen zwart en Brits wel samengaan en maken deel uit van wat het betekent om onderdeel te zijn van Groot-Brittannië of van de Britse cultuur. Hoewel dit een onderzoeksvraag opwerpt in hoeverre alle leden/inwoners van Groot-Brittannië dit ondersteunen. De discussie rondom Megan en haar lidmaatschap van het Britse Koningshuis laten zien hoe actueel dit onderwerp vandaag de dag (nog) is.

Een deel van de sociologie staat sceptisch tegenover het werk van de culturele school, vanwege de postmoderne framing, met het uitgangspunt dat ieder zijn eigen unieke individuele interpretatie maakt en dat alles fluïde is, waardoor beschrijven of verklaren vanuit het meso- of macroniveau moeilijk wordt. Dit staat in lijn van de bredere discussie in hoeverre we groepen kunnen onderscheiden op basis waarvan en of er bepaalde minimaal gedeelde ervaringen of gedragingen zijn om van een bepaalde groep te kunnen spreken. Hall beschrijft op gedetailleerde wijze welke gedeelde symbolen en ervaringen binnen subculturen een rol spelen en tot een andere uitkomst zouden leiden in handelen dan voor hen die geen onderdeel uitmaken van deze subculturen. Ik leer van Hall dat we blijven onderzoeken wat maakt dat wanneer in een samenleving een deel zich afzet of verzet tegen wat zij als dominant beschouwt in die samenleving en hoe dat samenbalt tot een kracht om verandering op te eisen. Met daarbij de vraag wat het 'deel' tot een deel maakt, hoe dat 'samenballen' eruit ziet en welke gevolgen het heeft.

Referenties

- Hall, S. en Jefferson, T. (1976). *Resistance through rituals: Youth subcultures in post-war Britain*. London: Hutchinson.
- Hall, S. (1993). What is this "black" in black popular culture?. *Social justice*, 20(51-52), 104-114.
- Hall, S. (1990). Cultural identity and diaspora. In Rutherford, J. (Ed.), *Identity, community, culture, difference* (pp. 222-237). London: Lawrence & Wishart.

Over de auteur

Marcel Lubbers is professor Interdisciplinaire Sociale Wetenschap: relaties tussen groepen en culturen aan de Universiteit Utrecht. Binnen ERCOMER (European Research Centre on Migration and Ethnic Relations) wordt gezamenlijk vorm gegeven aan het onderzoek naar migratie, etnische relaties en multiculturalisme.